

دانشجو رفطار

دانشجو رفطار

بررسی ارتباط گروهی از متغیرها با کاهش انگیزش تحصیلی دانشجویان رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی

نویسندگان: دکتر بیژن ظهیری‌ناو^{۱*} و سوران رجبی^۲

۱. استادیار دانشگاه محقق اردبیلی

۲. دانشجوی دکتری تخصصی روان‌شناسی

* Email: souranrajabi2004@yahoo.com

چکیده

هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی گروهی از عوامل مرتبط با کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی می‌باشد. نمونه آماری تحقیق شامل ۳۱۲ نفر از دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده پرديس و دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ می‌باشد که با استفاده از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای انتخاب شده بودند. روش پژوهش همبستگی بوده و برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته، آزمون انگیزه تحصیلی، پرسشنامه سلامت روانی، پرسشنامه عزت‌نفس روزنبرگ، امیدواری، مقیاس حمایت اجتماعی، پرسشنامه استرس‌سورهای دانشجویی استفاده شده است. نتایج مطالعه نشان داد که ۵۶ نفر (۱۷/۹ درصد) دارای انگیزش تحصیلی بسیار پایین هستند، ۲۴۹ نفر (۷۹/۸ درصد) دارای انگیزش تحصیلی متوسط هستند و فقط ۷ نفر (۲/۲ درصد) از انگیزش تحصیلی بالایی برخوردارند. همچنین نتایج به‌دست آمده با استفاده از تجزیه و تحلیل رگرسیون چندمتغیره نشان داد که متغیرهای مورد مطالعه توانایی پیش‌بینی انگیزش تحصیلی دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی را دارد. با توجه به نتایج، متغیرهای عزت‌نفس ($p < 0/001$)، بومی بودن ($p < 0/001$)، تحصیلات پدر ($p < 0/001$)، تحصیلات مادر ($p < 0/001$)، استرس‌سورهای خوابگاه و استرس‌سورهای محیط به‌عنوان عوامل درون سازمانی ($p < 0/001$)، جنسیت ($p < 0/05$)، و امیدواری ($p < 0/05$) به ترتیب اولویت می‌توانند انگیزش تحصیلی دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی را پیش‌بینی کنند و سهم عزت‌نفس در پیش‌بینی انگیزش تحصیلی بالاتر از سایر متغیرها است.

کلیدواژه‌ها: انگیزه‌ی تحصیلی، عملکرد تحصیلی، زبان و ادبیات فارسی، دانشجو

این مقاله بر گرفته از طرح تحقیقی دانشگاه محقق اردبیلی می‌باشد.

• دریافت مقاله: ۸۶/۴/۲۰

• ارسال برای داوران:

(۱) ۸۶/۵/۱۰

(۲) ۸۶/۵/۱۰

(۳) ۸۶/۸/۵

(۴) ۸۶/۸/۵

• دریافت نظر داوران:

(۱) ۸۶/۷/۱

(۲) ۸۶/۶/۱۳

(۳) ۸۶/۱۰/۱۵

• ارسال برای اصلاحات:

(۱) ۸۷/۴/۳۰

(۲) ۸۷/۱۱/۸

(۳) ۸۸/۴/۱

(۴) ۸۸/۱۱/۷

• دریافت اصلاحات:

(۱) ۸۷/۶/۱۶

(۲) ۸۷/۱۱/۲۷

(۳) ۸۸/۴/۲۱

(۴) ۸۸/۱۱/۱۸

• ارسال برای داور نهایی:

(۱) ۸۷/۸/۲۰

(۲) ۸۷/۱۲/۷

(۳) ۸۸/۴/۲۳

(۴) ۸۸/۱۲/۴

• دریافت نظر داور نهایی:

(۱) ۸۷/۹/۳

(۲) ۸۸/۲/۲۷

(۳) ۸۸/۸/۵

(۴) ۸۸/۱۲/۲۵

• پذیرش مقاله: ۸۸/۱۲/۲۴

Scientific-Research Journal
Of Shahed University
Sixteenth Year, No.36
Aug.-Sep. 2009

دوماهنامه علمی - پژوهشی

دانشگاه شاهد

سال شانزدهم - شماره ۳۶

شهریور ۱۳۸۸

مقدمه

از آغاز تأسیس رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی در ایران جهت‌گیری برنامه‌ریزی درسی این رشته به گونه‌ای نبوده است که به دانشجویان در جهت آفرینش ادبی، آموزشی خاص داده شود تا مهارت و توانایی آفرینش ادبی در آنان ایجاد شود و اگر دانش‌آموختگان رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی در تولیدات ادبی نقش داشته‌اند، حاصل آموزش‌های مستقیم دانشگاهی آنان نبوده است و جریان بالنده آفرینش ادبی به عنوان یک ضرورت اجتماعی و فرهنگی، بدون آنکه مستقیماً از آموزش دانشگاهی بهره برده باشد، به حیات خود ادامه داده است [۱].

در صورتی که اگر جهت‌گیری برنامه‌ریزی درسی رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی به گونه‌ای بود که در آفرینش ادبی نقش می‌داشت، بدیهی است که این جریان می‌توانست بالندگی و پویایی بیشتری داشته باشد و انگیزش تحصیلی دانش‌آموختگان این رشته و تولیدات ادبی آن بسیار بهتر از وضع حاضر بود [۱].

سازه انگیزش تحصیلی (Academic Motivation) به رفتارهایی که برای یادگیری و پیشرفت در تحصیل مربوط است، اطلاق می‌شود. به‌طور کلی انگیزش پیشرفت تحصیلی به عنوان یکی از انگیزه‌های پیشرفت، نیرویی درونی است که یادگیرنده را به ارزیابی همه جانبه عملکرد خود با توجه به عالی‌ترین معیارها، تلاش برای موفقیت در عملکرد و برخورداری از لذتی که با موفقیت در عملکرد همراه است، سوق می‌دهد [۳].

انگیزه‌ی تحصیلی یکی از ملزومات یادگیری به حساب می‌آید و چیزی است که به رفتار شدت و جهت می‌بخشد و در حفظ و تداوم آن به یادگیرنده کمک می‌کند. در واقع انگیزه آن چیزی است که به یادگیرنده انرژی می‌دهد و فعالیت‌های او را هدایت می‌کند [۴]. گنج و برلانیر در ۱۹۹۶ انگیزه را به‌موتور یا فرمان اتومبیل تشبیه می‌کنند که شخص را برای رسیدن به هدف خاصی وادار به فعالیت می‌کند [۵]. لفرانسو در ۱۹۹۷ انگیزه را علت و دلیل رفتار می‌داند. «دلیل اینکه چرا ما بعضی رفتارها را انجام می‌دهیم ولی بعضی دیگر

را انجام نمی‌دهیم انگیزه‌های ما هستند». درباره تأثیر انگیزه بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی پژوهش‌های زیادی انجام گرفته است. کیست و کول در مطالعات خود نشان داده‌اند یادگیرندگانی که انگیزه تحصیلی سطح بالایی دارند، فعالیت‌های بیشتری را می‌پذیرند، تکالیف درسی بیشتری انجام می‌دهند و در نتیجه موفقیت بیشتری کسب می‌کنند. بلوم رابطه بین انگیزه و پیشرفت تحصیلی را ۰/۳۴ گزارش کرده است [۶]. هافمن در تحقیق خود فقر و محرومیت اقتصادی، عدم توجه والدین، پر حجم بودن خانواده و نامناسب بودن ساخت خانواده را در کاهش انگیزه یادگیرندگان مرتبط دانسته و نتیجه‌گیری کرده که اعضای طبقه کارگر ارزش کمتری برای تحصیل قایل هستند و آن را وسیله‌ای برای پیشرفت شخصی قلمداد نمی‌کنند [۷].

لویس در ۱۹۸۵ انگیزش را عالی‌ترین شاخص یادگیری دانسته است. بدین معنی که هر چه انگیزه فرد برای آموختن و تحصیل بیشتر باشد، فعالیت و زحمات بیشتری برای رسیدن به هدف نهایی متحمل خواهد شد. مثلاً اگر یادگیرنده دارای انگیزه پیشرفت تحصیلی بالایی باشد، به تکالیف درس به خوبی توجه می‌کند، تکالیف درسی را جدی می‌گیرد و علاوه بر آن سعی می‌کند اطلاعاتی بیش از آنچه در کلاس درس به او می‌آموزند، یاد بگیرد [۷].

کاهش انگیزش تحصیلی و افت تحصیلی به عنوان یکی از معضلات مهم نظام آموزشی در کشورها باعث به هدر رفتن بسیاری از منابع می‌شود. این مسأله در مقطع دانشگاه در بین رشته‌های علوم انسانی بویژه رشته زبان و ادبیات فارسی به طور محسوس مشاهده می‌شود [۱]. در باب سبب‌شناسی کاهش انگیزش تحصیلی و افت تحصیلی، رویکردهای مختلفی به آن پرداخته‌اند که یکی از آنها، رویکرد هدف‌ها است. رویکرد هدف بر اساس انگیزش‌های سازگاران و ناسازگاران پدید آمده است. تحقیقات در زمینه این رویکرد نشان داده افرادی که توانایی‌های یکسان دارند، هنگامی که با مشکلات آموزش و یادگیری مواجه می‌شوند، پاسخ‌های متفاوتی

انگیزش تحصیلی رابطه‌ی مثبت و معناداری دارد [۶]. اسنایدر (Snyder) و همکاران در ۲۰۰۲ در مطالعه‌ای با عنوان امیدواری و موفقیت تحصیلی در دانشگاه نشان دادند که بین میزان امیدواری و نمرات امتحانات دانشجویان رابطه‌ی معناداری وجود دارد [۱۱]. لین و دولی (Lynn and Dolly) در ۱۹۹۹ در مطالعه‌ای با عنوان انگیزش تحصیلی، اضطراب و موفقیت تحصیلی در دانشجویان سال اول پرستاری نشان دادند که ارتباط معناداری بین بالا بودن انگیزه تحصیلی و موفقیت تحصیلی وجود دارد. همچنین کسانی که اضطراب کمتری داشتند موفقیت بیشتری به دست می‌آوردند [۵]. پولادی ری شهری و شکرکن در ۱۳۷۴ در مطالعه‌ای نشان می‌دهد که همبستگی منفی معنی‌داری بین عوامل فشارزا و عملکرد تحصیلی دانشجویان وجود دارد و تحلیل رگرسیون چند متغیری مرحله‌ای نشان داد که نمره آزمودنی‌ها در عامل فشارزاهای مربوط به شرایط فردی - تحصیلی، به طور معنی‌داری عملکرد تحصیلی آنان را پیش‌بینی می‌کند [۱۲]. عابدی در ۱۳۷۴ در پژوهشی نشان داد که بین عزت‌نفس، خود اثربخشی، منبع کنترل درونی، یادگیری خود تنظیمی، ارزش‌های درونزاد (سرسختی روان‌شناختی، شیوه‌های فرزندپروری، ساخت خانواده)، مرزهای طبیعی در خانواده (انتظار موفقیت از فرزندان) و انگیزش پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت و معنی‌دار به دست آمد و بین اضطراب عمومی و انگیزش پیشرفت تحصیلی همبستگی منفی به دست آمد [۱۳].

پورتس، آجندرو و همکاران در ۱۹۹۶ در پژوهشی نشان دادند که وضعیت بالای اقتصادی و اجتماعی والدین، مدت اقامت در ایالات متحده و ساعات صرف شده بر روی تکلیف مدرسه، به‌طور قابل ملاحظه‌ای عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار داده است [۱۳]. نریمانی در ۱۳۸۴ در مطالعه‌ای نشان داد که از مجموع ۱۰ متغیر مورد مطالعه به ترتیب، ۵ متغیر میزان عزت‌نفس (۰/۸۸)، امید به آینده (۰/۳۵)، میزان درآمد خانواده (۰/۲۹)، سطح تحصیلات والدین (۰/۲۱) و عوامل اجتماعی (۰/۱۹) سهم بیشتری در پیش‌بینی

خواهند داد. بعضی از افراد با وجود توانایی سطح بالا، در برخورد با مشکلات احساس ناتوانی می‌کنند و برخی دیگر احساس توانایی می‌کنند که این نحوه رفتار در قالب الگوی عزت‌نفس و درماندگی تفسیر می‌شود [۸]. برخی دیگر از رویکردهای نظری متغیرهای دموگرافیک را مطرح می‌کنند و تفاوت در انگیزش تحصیلی را در افراد براساس عوامل فردی (مانند جنسیت)، عوامل آموزشی (مانند استرسورهای محیط)، عوامل خانوادگی (مانند ساخت خانواده) و عوامل اجتماعی (مانند حمایت دوستان) تبیین می‌کنند [۸] و این نشان می‌دهد که کاهش انگیزش تحصیلی یک پدیده چند وجهی است و مجموعه‌ای از عوامل باعث کاهش انگیزش تحصیلی و به تبع آن افت تحصیلی و اتلاف منابع انسانی و غیرانسانی نظام آموزشی می‌شوند. از این منظر برای یافتن علل کاهش انگیزش تحصیلی بایستی عوامل مختلف مورد مطالعه قرار گیرند تا سهم نسبی هر عامل در تبیین انگیزش تحصیلی دانشجویان مشخص شود.

پژوهش‌های متعدد نیز به تنوعی از عوامل مؤثر در کاهش انگیزش تحصیلی و افت تحصیلی دانشجویان اشاره کرده‌اند. کلمز و بین (Clemes, S & Bean, R.) در ۲۰۰۳، در تحقیقات خود نشان داده‌اند افرادی که از اعتماد بنفَس بالایی برخوردارند، خیلی مؤثرتر می‌آموزند، روابط سودبخش تری را برقرار می‌کنند، بهتر می‌توانند از فرصت‌ها استفاده کنند و مولد و خودکفا باشند [۹]. همچنین در یک بررسی، بریورمن در ۲۰۰۴ مطرح ساخته است هنگامی که خودنگاره فرد، مثبت و عزت‌نفسش زیاد است، احساس می‌کند که موجودی توانا است و با اطمینان فکر می‌کند، از اینرو می‌کوشد رفتارش توأم با موفقیت باشد تا بعدها موجب احساس ارزشمندی‌اش شود [۶]. میسرا (Misra) در مطالعه‌ای نشان داد دانشجویانی که از خشنودی و رضایت بیشتری برخوردار هستند فشارروانی تحصیلی کمتری دارند. لیزا (Lisa) و همکاران در ۲۰۰۶ در مطالعه‌ای با عنوان نقش حمایت اجتماعی در انگیزش تحصیلی نشان دادند که حمایت‌های اجتماعی (خانواده، معلم و دوستان) با

عضویت در دو گروه دانشجویی با انگیزه و بی‌انگیزه دارند [۱۴].

بنابراین با توجه به نتایج پژوهش‌های انجام یافته از آنجا که انگیزه تحصیلی مستقیماً با میزان یادگیری و پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان رابطه مثبتی دارد لازم است برای ایجاد یک نظام آموزشی موفق و پویا به این امر مهم توجه بیشتری شود. متأسفانه یکی از مشکلات شایع نظام آموزشی در بسیاری از کشورها، پایین بودن سطح انگیزه تحصیلی در بین یادگیرندگان می‌باشد که سالانه زبان‌های علمی، فرهنگی و اقتصادی زیادی را متوجه دولت‌ها و خانواده‌ها می‌کند و نظام آموزشی کشورها را با افت تحصیلی مواجه می‌سازد [۱۵، ۱۶]. بنابراین جهت کم کردن خسارت ناشی از کاهش انگیزه تحصیلی باید تحقیقات گسترده‌ای در زمینه انگیزه تحصیلی صورت بگیرد. همچنین در پژوهش‌های قبلی [مانند ۱۴ و ۱۳] صرفاً به صورت کلی و بدون تفکیک رشته‌های مختلف انجام گرفته است، بنابراین اعتبار بیرونی طرح به دلیل متفاوت بودن ماهیت رشته‌ها کاهش می‌یابد. همچنین روش‌های آماری به کار گرفته شده در این نوع از مطالعات بیشتر به شیوه همبستگی و یا تحلیل ممیز [۱۴] بوده است که سهم نسبی متغیرهای پیش بین را در متغیر ملاک تبیین نمی‌کند، و از متغیرهای پیش بین اساسی مانند حمایت اجتماعی دوستان و خانواده، استرسورهای دانشجویی، ساخت خانواده، و میزان علاقه به رشته تحصیلی که ارتباط نزدیکی با انگیزه تحصیلی دانشجویان دارند، در مطالعات قبلی به‌ویژه مطالعه نریمانی [۱۴] استفاده نشده است، لذا با وجود نارسایی‌های مشخص در این زمینه، پژوهش حاضر بدنبال توصیفی از وضعیت موجود انگیزش تحصیلی دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی و تبیین سهم نسبی متغیرهای پیش بین مطالعه حاضر در میزان انگیزش تحصیلی آنان می‌باشد.

روش

از آنجا که هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی عوامل مرتبط با کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه محقق اردبیلی (سایت اصلی و سایت پردیس) و دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل می‌باشد بنابراین از روش همبستگی استفاده می‌شود.

آزمودنی: جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه محقق اردبیلی (سایت اصلی و سایت پردیس) و دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل در نیمسال دوم تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۵ تشکیل می‌دادند (N=۶۰۰). روش مطالعه حاضر از نوع همبستگی بود و از طرفی حجم نمونه در این گونه تحقیقات حداقل ۱۰۰ نفر باید باشد، همچنین به دلیل وجود زیرگروه‌ها (مانند جنسیت، بومی بودن و...) و با در نظر گرفتن تعداد متغیرهای پیش بین و همچنین جهت افزایش اعتبار بیرونی طرح و توان آزمون، نمونه‌ای به حجم ۳۲۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای انتخاب شد. بدین گونه که از هر سه دانشگاه از بین ورودی‌های هر سال (یعنی ورودی‌های سال ۸۲ تا ۸۵) از هر شاخه (کلاس) تعداد ۲۷ نفر (یعنی ۱۶ نفر دختر و ۱۱ نفر پسر) انتخاب گردید در ادامه در بررسی پاسخنامه‌ها، تعداد ۸ نفر به دلایل مختلف از جمله عدم پاسخدهی به تعدادی از سؤالات و یا فقدان اعتبار پاسخ‌ها از تجزیه و تحلیل آماری حذف شدند و نهایتاً داده‌های به‌دست آمده از ۳۱۲ نفر در کار تجزیه و تحلیل آماری مورد استفاده قرار گرفت.

ابزار: در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات از آزمون انگیزه تحصیلی، پرسشنامه سلامت روانی، پرسشنامه عزت‌نفس روزنبرگ، امیدواری، مقیاس حمایت اجتماعی، پرسشنامه استرسورهای دانشجویی و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است.

همچنین نتایج بررسی مقدمات در گیلان توسط یعقوبی، نصر و شاه محمدی در ۱۳۷۴ نشان می‌دهد که حساسیت این آزمون در بهترین نمره برش ۲۳ برابر ۰/۸۶/۵ و ویژگی آن برابر ۰/۸۲ می‌باشد ضریب پایایی و بازآزمایی آلفای کرونباخ در این مطالعه ۰/۸۸ به دست آمد [۲۰]. از این آزمون برای بررسی سلامت روانی در این مطالعه استفاده شد.

پرسشنامه عزت‌نفس روزنبرگ (Rosenberg Self

Esteem Scale): این آزمون توسط موریس روزنبرگ در سال ۱۹۶۵ ساخته شده است [۲۱]. از ۱۰ آیتم تشکیل شده است. این آزمون در سال ۱۹۶۰ بر روی ۵۰۲۴ نفر از دانش‌آموزان مدارس راهنمایی و متوسطه، که از ۱۰ مدرسه ایالت نیویورک به صورت تصادفی انتخاب شدند اجرا شد. در این مطالعه نتیجه‌ای که به دست آمد نشان داد که این مقیاس به طور کلی دارای پایایی بالایی است. پایایی بازآزمایی آن در فاصله دو هفته، ۰/۸۲ تا ۰/۸۸ می‌باشد و آلفای کرونباخ برای نمونه‌های مختلف در فاصله ۰/۷۷ تا ۰/۸۸ می‌باشد. گرینبرگر و همکاران در ۲۰۰۳ ساختار عاملی مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ را بر روی ۱۹۷ دانشجو با استفاده از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی بررسی کردند و عاملی که ۴۲ درصد واریانس کل را تبیین می‌کند، مشاهده کردند [۲۱]. برای بررسی روایی این پرسشنامه، از روش روایی همزمان استفاده شد. روایی همزمان پرسشنامه عزت‌نفس روزنبرگ با آزمون عزت‌نفس آیزنک ۰/۶۱ گزارش شده است [۲۲]. در مطالعه رجیبی و بهلول در ۱۳۸۶ بر روی ۱۲۹ دانشجوی دانشگاه شهید چمران اهواز تحلیل عاملی با استفاده از عامل یابی محور اصلی (چرخش پروماکس) در مقیاس فوق دو عامل (صلاحیت و شایستگی شخصی و رضامندی از خود) که ۵۳/۸۳ درصد واریانس مقیاس را تبیین کرد، به دست آمد. همچنین، بین مقیاس فوق و مقیاس وسواس مرگ در کل نمونه رابطه معنادار منفی دیده شد (۰/۴۳ - r)، که حاکی از روایی واگرایی مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ است [۲۲].

آزمون انگیزه تحصیلی (Inventory of School

Motivation (ISM): این پرسشنامه در سال ۱۹۹۲ توسط مک اینرنی (Mc Inerney) و سینکلایر (Sinclair) ساخته شده است [۱۴]. این آزمون مرکب از ۴۹ جمله خبری است که پاسخگو دلایل خود را برای تحصیل با انتخاب یکی از گزینه‌های (کاملاً موافقم، موافقم، مطمئن نیستم، مخالفم، کاملاً مخالفم) مشخص می‌سازد و در نهایت مجموع نمره‌های پاسخگو میزان انگیزه تحصیلی آزمودنی را تعیین می‌کند. روایی و پایایی آزمون انگیزه پیشرفت تحصیلی توسط مک اینرنی و سینکلایر بر روی سه گروه فرهنگی مختلف در استرالیا مورد بررسی و تأیید قرار گرفته است [۱۷]. ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه ۰/۷۶ گزارش شده است. برای بررسی روایی این آزمون، از روش روایی همزمان استفاده شده است. روایی همزمان بین این پرسشنامه و معدل نمرات گروه‌های مختلف ۰/۲۵ تا ۰/۴۱ متغیر بوده است [۱۴]. براتی در ۱۳۷۸ ضریب پایایی بازآزمایی این پرسشنامه را ۰/۷۳ گزارش کرده است [۱۴]. نتایج مطالعه مک اینرنی و سینکلایر در ۱۹۹۲ با استفاده از تحلیل ممیز نشان داد که آزمون انگیزش تحصیلی توانایی تمایز بین دو گروه از دانشجویانی را که در مقاطع تحصیلی بالاتر قبول می‌شوند و دانشجویانی که قبول نمی‌شوند، دارد. مطالعه آنان نشان می‌دهد که این آزمون از روایی پیش بین برخوردار است [۱۸]. ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه در پژوهش حاضر ۰/۸۱ برآورد گردید. از این آزمون به منظور سنجش متغیر انگیزش تحصیلی دانشجویان در پاسخ به فرضیه مطالعه استفاده گردید.

پرسشنامه سلامت روانی (Mental Health

Questionnaire): این پرسشنامه ۲۸ ماده دارد و توسط گلدبرک و هیلر در ۱۹۷۹ با روش تحلیل عاملی ساخته شده است [۱۹]. دارای چهار مقیاس می‌باشد که اختلال افسردگی، اضطراب، علائم جسمانی و اختلال در کنش اجتماعی را می‌سنجد. نتایج فراتحلیل ۴۳ پژوهش توسط ویلیامز ماری و گلدبرک ۱۹۸۸ انجام شد میانگین حساسیت ۰/۸۴ و متوسط ویژگی ۰/۸۲ به دست آمده

امیدواری (Hope): توسط پرسشنامه امیدواری بزرگسالان اسنایدر در ۱۹۹۱ اندازه‌گیری می‌شود [۲۳]. سطح پایایی درونی یا آلفای کرونباخ در فرهنگ اصلی برای این مقیاس قابل قبول است (برای امیدواری کل، ۰/۸۶، برای بعد تصمیم هدف مدار، ۰/۸۲ و برای بعد گذرگاه، ۰/۸۴). پایایی آزمون-بازآزمون در طی ۱۰ هفته ۰/۸۲ به‌دست آمده است [۲۴]. در ایران پایایی و روایی مقیاس بر روی نمونه ۱۰۰ نفری محاسبه گردید. ضریب همسانی درونی کل مقیاس بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۷۶ بود. همچنین، ضریب همسانی درونی برای ابعاد گذرگاه ۰/۷۱ و تصمیم هدف مدار ۰/۶۸ به‌دست آمد. برای بررسی روایی مقیاس، از روش روایی همزمان استفاده شد. روایی همزمان مقیاس امیدواری با مقیاس نومیدی بک ۰/۸۱- به‌دست آمد [۲۵]. از این آزمون برای بررسی متغیر امیدواری در مطالعه حاضر استفاده شد.

مقیاس حمایت اجتماعی (Social Support Scale): این مقیاس توسط ثامنی در ۱۳۷۴ بر اساس تحلیل عوامل ساخته و ویژگی‌های روان‌سنجی آن بررسی شده است [۲۲]. مقیاس حمایت اجتماعی ۲۸ آیتم دارد که از سوی آزمودنی به صورت نادرست و درست پاسخ داده می‌شود. به این گزینه‌ها نمره‌های صفر (۰) و یک (۱) اختصاص می‌یابند. در مقیاس حمایت اجتماعی برای انتخاب آیتم‌ها از بارهای عاملی حداقل ۰/۵۰ استفاده شده است. با استفاده از تحلیل عوامل، دو عامل یعنی حمایت اجتماعی مربوط به دوستان و حمایت اجتماعی مربوط به خانواده به‌دست آمد. ضریب پایایی از طریق آلفای کرونباخ کل مقیاس ۰/۸۳، عامل حمایت اجتماعی مربوط به دوستان ۰/۶۳ و عامل حمایت اجتماعی مربوط به خانواده ۰/۸۹ می‌باشد. ضریب پایایی بازآزمایی پس از چهار هفته برای کل مقیاس ۰/۷۳، عامل مربوط به حمایت اجتماعی دوستان ۰/۷۳ و عامل حمایت اجتماعی خانواده ۰/۶۸ گزارش شده است. ضریب همبستگی بین نمرات کل مقیاس با تعریف عملیاتی از حمایت اجتماعی ۰/۶۱ می‌باشد (p<۰/۰۰۱). همچنین همبستگی بین نمره‌های

عامل مربوط به حمایت اجتماعی دوستان و حمایت اجتماعی مربوط به خانواده با سؤالات مربوط به روایی سازه حمایت اجتماعی به ترتیب ۰/۵۱ و ۰/۵۷ می‌باشد (p<۰/۰۱). از این آزمون برای بررسی میزان حمایت اجتماعی در مطالعه حاضر استفاده شد.

پرسشنامه استرسورهای دانشجویی: پرسشنامه استرسورهای دانشجویی (Student stressors questionnaire) توسط پولادی ری شهری در ۱۳۷۴ با استفاده از تحلیل عوامل ساخته شده است [۲۶]. این پرسشنامه مشتمل بر ۵۴ آیتم است که به شیوه درجه‌بندی (هرگز، بندرت، گاهی اوقات و اغلب اوقات) پاسخ داده می‌شود و به ترتیب نمره‌های ۰ و ۱ و ۲ و ۳ به هر پاسخ اختصاص می‌یابد. این پرسشنامه دارای چهار خرده مقیاس است که شامل استرسورهای مربوط به شرایط تحصیلی، استرسورهای مربوط به محیط آموزشی، استرسورهای مربوط به فارغ‌التحصیلی و استرسورهای مربوط به محیط خوابگاه می‌باشند. پولادی ری شهری [۸، ۲۶] برای بررسی روایی پرسشنامه دانشجویی از دو مقیاس شکایت‌های جسمانی و پرسشنامه اضطراب استفاده کرده است. ضرایب همبستگی به‌دست آمده بین مقیاس شکایت‌های جسمانی با کل پرسشنامه استرسورهای دانشجویی ۰/۱۸، و با خرده مقیاس شرایط تحصیلی ۰/۳۰، با خرده مقیاس فارغ‌التحصیلی ۰/۳۶ و با خرده مقیاس محیط آموزشی ۰/۱۷ بوده است. همچنین ضرایب همبستگی بین پرسشنامه اضطراب با کل پرسشنامه استرسورهای دانشجویی ۰/۱۷، با خرده مقیاس شرایط تحصیلی ۰/۲۲، با خرده مقیاس محیط خوابگاه ۰/۳۲ و با خرده مقیاس محیط آموزشی ۰/۱۹ گزارش گردیده است [۸، ۲۶].

همچنین، برای ارزیابی پایایی پرسشنامه استرسورهای دانشجویی، پولادی ری شهری [۸، ۲۶] از دو روش، روش همسانی درونی و روش بازآزمایی استفاده کرده است. ضرایب همسانی درونی (آلفای کرونباخ) برای کل پرسشنامه ۰/۹۲، استرسورهای مربوط به شرایط تحصیلی ۰/۸۶، محیط آموزشی ۰/۸۶، فارغ‌التحصیلی ۰/۸۰ و محیط خوابگاه ۰/۸۴ حاصل

نتایج

یافته‌ها نشان داد که ۵۰/۶ درصد از دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه حاضر دارای والدینی با سطح تحصیلاتی زیردیپلم هستند. ۷۶/۶ درصد از این دانشجویان، بومی و ۲۳/۴ درصد غیربومی هستند. ۹۶/۵ درصد مجرد و ۳/۵ درصد متأهل می‌باشند. از نظر سنی در یک دامنه سنی ۱۸-۲۹ سال با میانگین ۲۱/۲۳ و انحراف معیار ۲/۸۲ می‌باشند و در خانواده‌هایی زندگی می‌کنند که جمعیت آن در یک دامنه ۱۳-۴ نفره با میانگین ۶/۵۳ و انحراف معیار ۱/۶۵ می‌باشند. همچنین اکثر آن‌ها (۷۱/۲ درصد) دارای وضعیت اقتصادی متوسطی هستند. معدل ترم گذشته دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه حاضر در یک دامنه ۱۸/۹۰-۱۱/۶۶ با میانگین ۱۵/۴۹ و انحراف معیار ۱/۵۶ می‌باشد. و انگیزش تحصیلی دانشجویان در دامنه ۱۴۰-۶۴ با میانگین ۱۱۴/۰۵ و انحراف معیار ۱۳/۶۰ می‌باشد که با در نظر گرفتن یک انحراف استاندارد بالاتر و پایین‌تر از میانگین، ۵۶ نفر (۱۷/۹ درصد) دارای انگیزش تحصیلی بسیار پایین هستند، ۲۴۹ نفر (۷۹/۸ درصد) دارای انگیزش تحصیلی متوسط هستند و ۷ نفر (۲/۲ درصد) از انگیزش تحصیلی بالایی برخوردارند.

در ادامه جدول ۱ به بررسی همبستگی بین متغیرهای پیش‌بین با استفاده از آزمون همبستگی کندال می‌پردازد. جدول ۱ نشان می‌دهد که بین متغیرهای پیش‌بین همبستگی معنادار بالایی وجود ندارد. بنابراین با توجه به نتایج این جدول پیش شرط لازم (عدم همبستگی بالاتر از ۰/۶ بین متغیرهای پیش‌بین) برای انجام تحلیل رگرسیون چند متغیره رعایت شده است و انجام رگرسیون چند متغیره امکان‌پذیر است.

در این تحقیق به منظور تعیین متغیرهای مؤثر در پیش‌بینی میزان انگیزه تحصیلی از روش رگرسیون چند متغیره با استفاده از روش ورود (Enter) استفاده گردید.

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که F محاسبه شده در سطح $\alpha=0/001$ معنادار است بنابراین گفته می‌شود که متغیرهای مورد مطالعه توانایی پیش‌بینی انگیزش تحصیلی دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی را دارد. با توجه به نتایج این جدول می‌توان گفت که عزت‌نفس

گزارش شده است. ضرایب بازآزمایی به دست آمده (بعد از پنج هفته) برای کل پرسشنامه ۰/۹۵، شرایط تحصیلی ۰/۸۸، محیط آموزشی ۰/۹۳، فارغ‌التحصیلی ۰/۹۳ و محیط خوابگاه ۰/۹۴ بوده است. در پژوهش ابوالقاسمی و پولادی ری شهری ضرایب پایایی این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ و دونیمه‌سازی به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۹۴ بوده است [۱۵]. از این آزمون برای بررسی متغیر استرسورهای دانشجویی در این مطالعه استفاده شد.

پرسشنامه محقق ساخته: پرسشنامه محقق ساخته

شامل ۱۵ سؤال می‌باشد که اطلاعات جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها از جمله سن، جنس، وضعیت تأهل، بومی بودن، میزان تحصیلات و شغل پدر و مادر، وضعیت اقتصادی خانواده، میزان علاقه به رشته تحصیلی را مورد سنجش قرار می‌دهد. روایی محتوایی و صوری آن مورد تأیید صاحب‌نظران بوده است. از این پرسشنامه در پاسخ به فرضیه مطالعه استفاده شد.

شیوه جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها: شیوه جمع‌آوری

اطلاعات در این پژوهش گروهی بوده و در کلاس درس جمع‌آوری شده است، برای اینکه بتوان عامل خستگی و زمان را به عنوان متغیرهای مزاحم کنترل کرد، جمع‌آوری اطلاعات برای همه آزمودنی‌ها در یک ساعت بخصوص انجام گرفته است. در مرحله اول تحقیق، آزمون‌گران بعد از انتخاب نمونه، با مراجعه مستقیم به دانشجویان، پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند. در مرحله بعدی به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی برای محاسبه فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها، آزمون همبستگی کندال برای بررسی رابطه متغیرهای پیش‌بین و پیش شرط لازم برای آزمون رگرسیون و تحلیل رگرسیون چندمتغیره برای بررسی سهم نسبی متغیرهای پیش‌بین مطالعه حاضر در میزان انگیزش تحصیلی دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی استفاده شد.

جدول ۲. پیش‌بینی انگیزش تحصیلی دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی با توجه به متغیرهای مورد مطالعه

مدل	R	R Square	R تعدیل شده	Std. standard
۱	۰/۶۰	۰/۳۶	۰/۳۲	۱۱/۲۲

مدل	SS	Df	MS	F	Sig
رگرسیون	۲۰۷۴۷/۱۸	۱۹	۱۰۹۱/۹۵	۸/۶۹	۰/۰۰۰
باقیمانده	۳۶۷۸۵/۹۹	۲۹۲	۱۲۵/۹۷		
کل	۵۷۵۳۳/۱۷	۳۱۱			

سطح معناداری	t	ضریب غیر استاندارد			مدل
		ضریب استاندارد Beta	Std. Error	B	
۰/۰۰۰۱	۸/۱۴		۱۳/۸۶	۱۱۲/۸۷	Constant
۰/۱۴	-۱/۴۶	-۰/۰۹	۰/۳۱	-۰/۴۵	سن
۰/۰۲	۲/۲۷	۰/۱۲	۱/۴۲	۳/۲۳	جنس
۰/۱۱	۱/۵۴	۰/۰۸	۴/۰۴	۶/۴۰	تأهل
۰/۰۰۰۱	-۵/۱۲	-۰/۲۶	۱/۶۷	-۸/۵۹	بومی بودن
۰/۰۰۰۱	۴/۸۸	۰/۴۰	۰/۸۸	۴/۳۳	تحصیلات پدر
۰/۰۰۰۱	۴/۴۸	۰/۳۷	۱/۰۹	۴/۹۲	تحصیلات مادر
۰/۷۲	-۰/۳۵	-۰/۰۲	۱/۰۲	-۰/۳۶	شغل پدر
۰/۱۶	-۱/۳۹	-۰/۰۸	۱/۲۱	-۱/۷۰	شغل مادر
۰/۱۳	-۱/۴۹	-۰/۰۸	۰/۴۴	-۰/۶۶	تعداد افراد خانواده
۰/۷۷	۰/۲۸	۰/۰۱	۱/۰۲	۰/۲۹	وضعیت اقتصادی خانواده
۰/۱۸	-۱/۳۱	-۰/۰۷	۰/۹۵	-۱/۲۶	میزان علاقه به رشته تحصیلی
۰/۴۵	۰/۷۵	۰/۰۵	۰/۰۹	۰/۰۷	سلامت روانی
۰/۰۰۰۱	۸/۰۳	۰/۵۰	۰/۱۷	۱/۴۱	عزت نفس
۰/۳۶	-۰/۹۰	-۰/۰۶	۰/۴۸	-۰/۴۳	حمایت اجتماعی دوستان
۰/۶۲	۰/۵۰	۰/۰۳	۰/۴۷	۰/۲۳	حمایت اجتماعی خانواده
۰/۰۰۱	-۳/۵۰	-۰/۱۹	۰/۱۴	-۰/۴۹	استرسورهای خوابگاه
۰/۰۰۳	-۲/۹۹	-۰/۱۵	۰/۰۸	-۰/۲۶	استرسورهای محیط
۰/۰۳	۲/۰۸	۰/۱۳	۰/۱۴	۰/۲۹	امیدواری
۰/۱۷	-۱/۳۶	-۰/۰۷	۰/۴۴	-۰/۶۰	ساخت خانواده

در تبیین این یافته می‌توان گفت با توجه به اینکه دانشجویان بومی از حمایت اجتماعی بیشتری از سوی خانواده برخوردار هستند و در موقع بحران به خانواده دسترسی دارند از آرامش بیشتری برخوردار هستند و مشکلاتشان زودتر مرتفع می‌شود. همچنین دانشجویان بومی بیشتر در منزل سکونت دارند تا در محیط خوابگاه. لذا از بسیاری از مشکلات مربوط به خوابگاه مانند مسائل بهداشتی و ترس از بیماری، درگیری با هم اتاقی‌ها و عدم آرامش و تمرکز در محیط شلوغ و پر تردد خوابگاه،

همچنین نتایج نمایانگر آن بود که غیر بومی بودن دانشجویان در کاهش انگیزه تحصیلی مؤثر است. یعنی دانشجویان بومی از انگیزه تحصیلی بالاتری برخوردار هستند. این یافته با نتایج تحقیقات [۱۳، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰] همسویی دارد. آنان نیز در تحقیقات خود نشان دادند که دانشجویان بومی از انگیزه تحصیلی بالاتری برخوردار هستند. این یافته با نتایج تحقیق نریمانی همخوانی ندارد [۱۴].

مؤثر بودند. این یافته حاکی از آن است که عدم دسترسی به منابع مناسب درسی و مشکلات تحصیلی، ابتلا به بیماریهای پوستی در خوابگاه و عدم رضایت بهداشتی در سلف سرویس از عوامل اصلی درون سازمانی در کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی است. این یافته با نتایج تحقیقات [۲۶، ۲۷، ۳۰] همسویی دارد. آنان نیز در تحقیقات خود بر ارتباط مثبت انگیزه تحصیلی و استرسورهای دانشجویی (به عنوان عامل درون سازمانی) تأکید دارند.

همچنین نتایج تحقیق پولادی و شکرکن [۸] نمایانگر آن است که ۸ عامل به عنوان عوامل استرس‌زای مهم افت تحصیلی مشخص و استخراج شده‌اند، که این ۸ عامل در مجموع ۴۴ درصد از کل واریانس افت تحصیلی را تبیین می‌کند [۳۱]. لازم به ذکر است که هرکدام از این ۸ عامل مشتمل بر چند ماده است که عناوین آنها به شرح زیر است:

۱. مشکلات برنامه‌ریزی آموزشی
۲. مشکلات خانوادگی و سلامتی
۳. مشکلات محیطی - آموزشی
۴. مسائل اجتماعی - رفتاری
۵. مشکلات مربوط به رشد
۶. مسائل مربوط به امتحان
۷. مسائل مربوط به کتاب‌های درسی
۸. مسائل آموزشی

جنسیت متغیر دیگری است که در انگیزش تحصیلی مؤثر است به طوری که انگیزش تحصیلی در دانشجویان دختر بیشتر از دانشجویان پسر است. در تبیین این یافته می‌توان گفت باتوجه به ویژگی‌های متفاوت دختران نسبت به پسران از نظر میزان تبعیت و پیروی از هنجارها و ارزش‌ها و دنباله روی بیشتر دختران از این هنجارها و میل به مقبولیت بیشتر موجب گردیده که انگیزش تحصیلی در آنان بیشتر از انگیزش تحصیلی در دانشجویان پسر باشد. همچنین دانشجویان پسر به دلیل احساس مسئولیت در قبال شاغل شدن و انتظارات بیشتر در قبال آنان موجب گردیده که به دنبال فعالیت‌های زود

اجبار در آشنایی با افراد مختلف و زندگی با آنان و... مبرا هستند. بنابراین مجموعه این عوامل می‌تواند انگیزه بیشتر دانشجویان بومی را تبیین کند. عدم همخوانی این یافته با نتیجه تحقیق نریمانی [۱۴] احتمالاً به این علت متفاوت بودن جامعه آماری، حجم بالاتر نمونه در مطالعه حاضر و مهم‌تر از همه روش آماری به کارگرفته شده در مطالعه حاضر است که از روش تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شده است در حالیکه در تحقیق نریمانی [۱۴] از روش تحلیل ممیز استفاده شده است.

نتایج نشان داد که تحصیلات پدر و مادر نیز در کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان مؤثر است. یعنی دانشجویان دارای مادران و پدران با تحصیلات بالاتر از انگیزه تحصیلی بالاتری برخوردار هستند. نتایج این مطالعه با نتیجه برخی تحقیقات [۱۴، ۲۷، ۳۱] همسویی دارد. آنان نیز در تحقیقات خود نشان دادند که دانشجویان دارای مادران با تحصیلات بیشتر از انگیزه تحصیلی بالاتری برخوردار هستند.

در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت مدت زمانی که مادران و پدران با تحصیلات بالا صرف مراقبت از فرزندان می‌کنند از نظر کیفی فعالانه تر، هدف دارتر و جدی‌تر از اوقاتی است که مادران و پدران با تحصیلات پایین به این کار می‌پردازند [۳۲]. همچنین مادرانی که از تحصیلات بالاتری برخوردار هستند بیشتر در اجتماع و به خاطر کار مورد ارزیابی قرار می‌گیرند، بنابراین موجب می‌شود که عزت نفس (self esteem) او تقویت شود و اعتماد به نفس (self confidence) پیدا کند و به خاطر داشتن شغل‌هایی در بیرون از منزل، راضی و خشنود می‌گردند. بنابراین این احساس رضایت درونی به فرزند انتقال داده می‌شود و این کودکان در مقایسه با سایر کودکان مسئولیت‌های بیشتری خواهند داشت. بنابراین تحصیلات بالای مادر باعث ایجاد الگوی سازنده و اجتماعی برای دانشجو می‌شود که افزایش انگیزه تحصیلی را در دانشجو به دنبال دارد.

استرسورهای خوابگاه و استرسورهای محیط آموزشی به عنوان عوامل درون سازمانی نیز در انگیزش تحصیلی

منابع

۱. وام، ابوالقاسم (۱۳۸۶). ضرورت ایجاد گرایش آفرینشهای ادبی در رشته زبان و ادبیات فارسی. تهران: مرکز گسترش زبان و ادب فارسی با همکاری دانشگاه علامه طباطبایی. خلاصه مقالات همایش بایدها و نبایدها در رشته زبان و ادبیات فارسی اسفند ۸۶.
۲. حسنی، کاووس (۱۳۸۶). موانع نواندیشی در رشته زبان و ادبیات فارسی با معرفی اجمالی برنامه‌های جدید دانشگاه شیراز. تهران: مرکز گسترش زبان و ادب فارسی با همکاری دانشگاه علامه طباطبایی. خلاصه مقالات همایش بایدها و نبایدها در رشته زبان و ادبیات فارسی اسفند ۸۶.
۳. سیف، علی‌اکبر (۱۳۸۱). روان‌شناسی یادگیری، نشر آگاه، چاپ پنجم.
۴. ساعتچی، محمود (۱۳۸۲). روان‌شناسی بهره‌وری. تهران، موسسه نشر دانش.
5. Lynn McEwan and Dolly Goldenberg (1999). Achievement motivation, anxiety and academic success in first year Master of Nursing Students. *Nurse Education Today*. 19, 419-430
6. Lisa Legault Isabelle Green-Demers and Luc Pelletier (2006). Why Do High School Students Lack Motivation in the Classroom? Toward an Understanding of Academic Motivation and the Role of Social Support. *Journal of Educational Psychology*. Volume 98, Issue 3, August 2006, Pages 567-582.
۷. طالب‌زادگان، میترا (۱۳۷۸). بررسی عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان موفق دختر سوم‌راهنمایی شهر اهواز. شورای تحقیقاتی استان خوزستان.
۸. پولادی ری شهری، اله‌کرم؛ نجاریان، بهمن؛ شکرکن، حسین (۱۳۷۴). ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش فشارزاهای دانشجویان و بررسی رابطه این فشارزاهای با عملکرد تحصیلی، سومین سمینار ارایه یافته‌های پژوهش علوم تربیتی و روان‌شناسی در استان خوزستان، اهواز.
9. Clemes. S, Bean, R. (2003). How to Raise Young's self-Esteem, New Yourk: the Guilford press.
10. Misra, R. (2000). Academic stress of college student: comparison of student and faculty perceptions. *College Student Journal*.
11. Snyder, C. R. Hal S. Shorey, Jennifer Cheavens, Kimberley Mann Pulvers, Virgil H. Adams, III and Cynthia Wiklund (2002). Hope and Academic Success in College. *Journal of Educational Psychology*. Volume 94, Issue 4, December 2002, Pages 820-826.

بازده و با درصد امیدواری بالاتر باشند، بنابراین کاهش امیدواری به آینده با تحصیل در رشته‌هایی مانند رشته زبان و ادبیات فارسی موجب کاهش انگیزش تحصیلی در آنان شده است.

بنابراین یکی دیگر از عوامل مؤثر در افزایش انگیزه تحصیلی و پیشرفت دانشجویان، میزان امیدواری به آینده می‌باشد [۹]. در مطالعه حاضر نیز دانشجویانی که از میزان امیدواری بیشتری برخوردار بودند دارای انگیزه تحصیلی بیشتری بودند. نتیجه فوق حاکی از آن است که اطمینان داشتن از آینده، از جمله امکان ادامه تحصیل و به دست آوردن جایگاه اجتماعی و اقتصادی مناسب در میزان انگیزه تحصیلی دانشجویان مؤثر است. این یافته با نتایج برخی تحقیقات [۹،۱۱،۱۳،۱۴،۱۶،۲۸] همسویی دارد. آنان نیز در تحقیقات خود بر مؤثر بودن میزان امیدواری بر روی انگیزه تحصیلی و همبستگی مثبت بین این دو دست یافته‌اند.

همچنین مولوی و همکاران [۲۷] در تحقیقی تحت عنوان بررسی عوامل مؤثر در کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل به این نتیجه دست یافتند که متغیرهای امید به آینده، میزان عزت نفس، میزان یادگیری خودتنظیمی، کیفیت عوامل آموزشی، وضعیت تأهل و میزان درآمد والدین می‌توانند علل کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان را تبیین کنند. و سهم متغیر امید به آینده در تبیین کاهش انگیزه تحصیلی بالاتر از سایر متغیرها است.

پیشنهاد می‌شود که در مطالعات بعدی؛

- با طراحی مدلی (تحلیل مسیر) به تبیین علل کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان پرداخته شود.
- به‌طور خاص نگرش دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی نسبت به این رشته، محتوای درسی کتاب‌ها و جدید بودن مطالب به عنوان عاملی مهم در انگیزش تحصیلی آنان مورد بررسی قرار گیرد.
- انگیزش تحصیلی و متغیرهای مرتبط با آن در سایر رشته‌های علوم انسانی در مقایسه با سایر رشته‌ها مورد بررسی قرار گیرد.

۱۲. پولادی، محمدعلی؛ شکرکن، حسین (۱۳۷۴) بررسی عوامل مهم افت تحصیلی در دبیرستانهای پسرانه اهواز، سومین سمینار ارایه یافته‌های پژوهش علوم تربیتی و روان‌شناسی در استان خوزستان، اهواز.
۱۳. عابدی، احمد (۱۳۸۰) بررسی رابطه بین انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه شهر اصفهان با ویژگی‌های خانوادگی و شخصیتی آنان، شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان اصفهان.
۱۴. نریمانی، محمد (۱۳۸۴). بررسی میزان انگیزش تحصیلی دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی و متغیرهای مرتبط با آن. دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه روان‌شناسی.
۱۵. ابوالقاسمی، عباس؛ پولادی ری‌شهری، اله‌کرم (۱۳۸۲). بررسی عوامل فشارزای کارمندان. گزارش پژوهشی سازمان ارشاد اسلامی خوزستان.
۱۶. شیرازی، محمدعلی (۱۳۷۱). بررسی استرس در دویت دانشجوی پزشکی، دومین سمپوزیوم استرس، تهران، دانشگاه علوم پزشکی ایران.
۱۷. فریمان، جمشیدی (۱۳۷۶). بررسی رابطه عوامل انگیزش تحصیلی با موضع کنترل در میان دانشجویان مرکز آموزش عالی ضمن خدمت فرهنگیان و مراکز تربیت معلم استان زنجان. پایان‌نامه (کارشناسی ارشد). دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
18. McInerney, M. D and Sinclair, K.E (1992). Dimensions of School Motivation A Cross-Cultural Validation Study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 23(3): 389-406.
19. Goldberg, D. and Williams, P. (1991). A user's guide to the General Health Questionnaire. , NFER: Nelson, London.
۲۰. رجبی، سوران، گنجی، مسعود و غفاری، مظفر (۱۳۸۴). بررسی مقایسه‌ای سلامت روانی و مصرف سیگار در دانشجویان دارای رفتارهای مذهبی و بدون رفتارهای مذهبی. اردبیل؛ دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
21. Gana, K., Alaphilippe, D., & Bailly, N. (2005). Factorial structure of the French version of the Rosenberg Self-Esteem Scale among the Elderly. *International Journal of Testing*, 5, (2): 169-176.
۲۲. رجبی، غلامرضا و بهلول، نسرين (۱۳۸۶). سنجش پایایی و روایی مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ در دانشجویان سال اول دانشگاه شهید چمران. پژوهش‌های تربیتی و روانشناختی. سال سوم، شماره دوم، شماره پیاپی ۸، ص ۴۸-۳۳.
23. Snyder, C. R., Harris, J. R., Holleran, P. (1991). The will and the way: development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of personality and social psychology*. No, 64 (4), 570-758.
24. Snyder, C. R. (2000). *Handbook of Hope*. New York: Academic Press.
۲۵. شیرین زاده، صمد و میرجعفری، سید احمد (۱۳۸۵). بررسی رابطه بین امیدواری با راهبردهای مقابله با استرس در بین دانشجویان دانشگاه شیراز. سومین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان. ۳ و ۴ خرداد ۱۳۸۵. ص ۲۴۵-۲۴۹.
۲۶. پولادی ری‌شهری، اله‌کرم (۱۳۷۴). ساخت و اعتباریابی مقیاس عوامل استرس زا در دانشجویان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید چمران اهواز.
۲۷. مولوی، پرویز؛ رسول زاده، بهزاد و قمری گیوی، حسین (۱۳۸۳). بررسی عوامل مؤثر در کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل. معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل.
۲۸. خانی، علی (۱۳۷۸). متغیرهای پیش‌بینی‌کننده در کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران.
۲۹. مجدالدین (۱۳۸۴). بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی.
۳۰. خیر، محمد؛ سیف، دیبا (۱۳۸۰). بررسی رابطه مهارت‌های مقابله با استرس و برخی از عوامل جمعیت شناختی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان، اولین سمینار بهداشت روانی دانشجویان، دانشگاه تهران.
۳۱. پولادی، محمدعلی؛ شکرکن، حسین (۱۳۷۴) بررسی عوامل مهم افت تحصیلی در دبیرستانهای پسرانه اهواز، سومین سمینار ارایه یافته‌های پژوهش علوم تربیتی و روان‌شناسی در استان خوزستان، اهواز.
۳۲. بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۷۲). روش‌های افزایش عزت‌نفس در کودکان و نوجوانان، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، چاپ اول.